

Hoofdstuk 2 Beleidsontwikkelingen

2.1 Benelux beschikking vismigratie (1996)

In de Benelux beschikking vismigratie (1996) hebben de verdragspartijen afgesproken dat vissoorten zoals paling, zalm, zeeforel en bot, vrij moeten kunnen migreren in de wateren van het stroomgebied van de Benelux (onder meer de Maas). De afspraak is dat vrije migratie van trekvis mogelijk is per 1 januari 2010. De verschillende landen hebben zich verplicht om de paaitrek van de volwassen dieren naar de paaigronden én de stroomafwaartse trek (migratie) van jonge vis veilig te stellen.

2.2 Aalplan

Het gaat niet goed met de aalstand in Nederland. Cijfers laten zien dat de aalstand de laatste decennia sterk is terug gelopen. Als we geen maatregelen treffen, verdwijnt de aal over 10 tot 20 jaar geheel uit onze binnenwateren. De aal staat daarom op de Rode Lijst van zoetwatervissen. Om de neergaande ontwikkeling van de aalstand een halt toe te roepen, heeft het Ministerie van LNV in 2002 een Aalplan opgesteld. De aalverordening houdt in dat we visserijmaatregelen moeten nemen.

Op hoofdlijnen betreffen herstelmaatregelen een gezamenlijke Europese aanpak in de vorm van:

- een Europees herstelplan voor de aal;
- specifieke nationale maatregelen (onder meer herstel van zoetzoutovergangen om intrek van aal te bevorderen);
- informatie-uitwisseling en samenwerking tussen belanghebbende partijen;
- optimalisering van het onderzoek.

Voor de Nederlandse situatie moeten we zoeken naar maatregelen die zich richten op het vergroten van de natuurlijke habitat, optimale migratiemogelijkheden van glas – en schieraal en een kwantitatief en kwalitatief grotere aalstand.

De Unie van Waterschappen doet de aanbeveling om bij het visvriendelijk maken van gemalen bij vervangingsinvesteringen zoveel mogelijk aan te sluiten bij het KRW-ritme.

Ook Aa en Maas heeft, gelegen aan de Maas, hierin een belangrijke taak. Daarom is er specifieke aandacht voor migratiemogelijkheden voor de aal vanuit de Maas naar achterdijkse gebieden (intrek aal naar binnendijkse gebieden).

2.3 Kaderrichtlijn Water (2000)

Een belangrijke ontwikkeling is de Europese KRW. Die is eind 2000 in Brussel vastgesteld. De KRW richt zich op het beschermen van stroomgebieden en het verbeteren van de ecologische toestand. Doel is het duurzaam gebruik van aquatische ecosystemen te bevorderen en de kwaliteit ervan te beschermen en eventueel te verbeteren. Het duurzaam gebruik richt zich hierbij op de bescherming van de beschikbare waterbronnen voor de lange termijn, binnen het waterbeheer.

De maatregelen die we uiteindelijk moeten nemen om de ecologische doelen te realiseren, werken door in de waterkwaliteit en de visstand. Net zoals dat het geval zal zijn voor ontwikkelingen op het platteland, in de landbouw en de natuur. De verwachting is dat de uitvoering van de KRW verschuivingen in de visstand teweeg brengt. Op dit moment zijn de consequenties niet exact te voorspellen.

Globaal gezien komen de doelstellingen van de KRW en de missie van het waterschap in grote mate met elkaar overeen; beide streven naar een duurzaam aquatisch ecosysteem van waaruit medegebruik duurzaam mogelijk is. In feite biedt de KRW de mogelijkheid voor het waterschap om haar missie te realiseren. Kansen dus.

2.4 Visserijwet (1963)

De zorg voor een gezonde visstand staat verwoord in diverse beleidsnota's, wet- en regelgeving. De wettelijke grondslag voor het beheer van de visstand in de Nederlandse binnenwateren is vastgelegd in de Visserijwet. Op grond hiervan berust het visrecht bij de eigenaar van het betreffende oppervlaktewater. De huurder van het visrecht is bij Aa en Maas de hengelsportorganisatie). Die heeft op grond van de Visserijwet als visrechthebbende echter als enige de bevoegdheid om vis te vangen, vis uit te zetten en regels ten aanzien van de visserij te stellen. Dat laatste voor zover het waterschap als de verhuurder daaraan geen nadere voorwaarden heeft gesteld. De visrechthebbende is daarmee in privaatrechtelijke zin -volgens de Visserijwet- bevoegd tot het visserijbeheer. De verantwoordelijkheid voor het visserijbeheer ligt dus bij de visrechthebbende. Waterschap Aa en Maas

blijft als waterkwaliteitsbeheerder een eigen verantwoordelijkheid behouden voor het visstandbeheer (publiekrechtelijk).

Vanwege de problemen met de afnemende aalstand is op Europees niveau een internationaal herstelplan in voorbereiding. Op termijn resulteert dit herstelbeleid in maatregelen voor oppervlaktewateren die het waterschap beheert (zoals opheffen barrière werking op de plek van beekmondingen en habitat verbetering).

2.5 Beleidsbesluit Binnenvisserij (LNV 1999) en Evaluatie (2004)

Het binnenvisserijbeleid is vastgelegd in het Beleidsbesluit Binnenvisserij (1999). Dit verwoordt het overheidsbeleid voor de binnenvisserij tot het jaar 2010. Het beleid is gericht op het realiseren van duurzame visstanden en een daarbij passende visserij. Recent is het beleid geëvalueerd (Evaluatie Beleidsbesluit Binnenvisserij - 2004).

In het huidige beleid geldt de verplichting tot het instellen en functioneren van visstand-beheercommissies (VBC's). Dat moet toetsbare visplannen voor Rijkswateren opstellen. Deze visplannen moeten ook voldoen aan de KRW-doelen voor de betreffende wateren. Het Rijk verankert deze onderwerpen voorsnog privaatrechtelijk. Dit door aanvullende, bijzondere voorwaarden te hanteren bij de visrechten die het Rijk afgeeft voor de rijkswateren. De KRW vraagt om een brede wijziging van het binnenvisserijbeleid (inclusief wetwijzigingen). Dit in het kader van deregulering, vereenvoudiging regelgeving/vergunningstelsels, het opheffen voor belemmeringen voor de binnenvisserij en het realiseren van KRW- en Natura 2000 – doelen.

Het Rijk vraagt aan andere eigenaren van oppervlaktewateren zoals waterschappen (niet-rijkswater) om dit beleid over te nemen.

2.6 Adviesnota “Beleid waterbeheer-visstandbeheer” (2006)

Tot de komst van de KRW hadden waterbeheerders weinig middelen om in te grijpen in de visstand en zo de waterkwaliteit te verbeteren. De uitvoering van de KRW leidt tot een discussie over de (juridische) verantwoordelijkheid en bevoegdheden ten aanzien van de vis, het visstandbeheer, visonderzoek en de visserij. De Adviesnota ‘Beleid waterbeheer-visstandbeheer’ (2006) is het resultaat van een gezamenlijke inspanning van de Unie van Waterschappen, Sportvisserij Nederland en de Combinatie van Beroepsvissers. Hierin staat de aanbeveling om de waterkwaliteitsbeheerder in het licht van de KRW meer bevoegdheden te geven over het visstandbeheer. Op landelijk niveau kan dit door de Visserijwet of de Integrale Waterwet te wijzigen. Waterschappen hebben daarvoor twee instrumenten in handen: aanpassingen in de huurovereenkomsten van het visrecht (privaatrecht), en aanpassing van de keur (publiekrecht). Dit is nog niet gebeurd in de Integrale Waterwet en in de laatste wijziging van de Visserijwet. We onderzoeken daarvoor nu de mogelijkheden.

Verantwoordelijkheden en bevoegdheden visstandbeheer/ visserijbeheer:

Het waterschap is publiekrechtelijk verantwoordelijk voor het kwantitatieve en kwalitatieve waterbeheer. Daarnaast verhuurt het waterschap privaatrechtelijk - voor zover eigenaar van de ondergrond van het oppervlaktewater - meestal visrechten. Sportvisserij organisaties en beroepsvissers zijn als huurders van het visrecht volgens de Visserijwet bevoegd het aan de visserij gerelateerde beheer van de visstand (waaronder het wegvangen en uitzetten van vis) uit te voeren. Met de inwerkingtreding van de Europese Kaderrichtlijn Water (KRW) is de relatie tussen de waterbeheerder en de sport- en beroepsbinnenvisserij als visrechthebbenden in een nieuw licht komen te staan. De KRW richt zich op het behalen van chemische en ecologische doelen, waaronder de visstand (leeftijdsopbouw, abundantie en soortensamenstelling). Het waterschap formuleert niet alleen de doelen maar zal ook zicht moeten hebben op de visstand in het beheersgebied. In het verlengde hiervan is het noodzakelijk de visstand te bemonsteren en te beoordelen. Het waterschap heeft daardoor verantwoordelijkheden op het gebied van het visstandbeheer, naast de rechten en verantwoordelijkheden die de visserijsector conform de Visserijwet op dit terrein bezit. Het waterschap is - vanuit zijn eindverantwoordelijkheid voor het visstandbeheer, - bevoegd kaders te stellen waar binnen de visserij de verantwoordelijkheid voor het visserijbeheer tot uitvoering brengt.

(Bron: Adviesnota beleid waterbeheer- visstandbeheer, 2006)

2.7 Waterhuishoudingsplan en waterbeheerplan

De provincie Noord-Brabant heeft in het Waterhuishoudingsplan (WHP+, 2003-2006) een aantal functies toegekend aan waterlopen in de provincie. Voor het visbeleid zijn vooral de functie ‘viswater’ en ‘waternatuur’ van belang. De functie viswater is gebaseerd op de Europese richtlijn viswater. Het gaat hier om enkele waterlopen en beken die van betekenis zijn als hoofdmigratieroute (internationaal binnen het Maasstroomgebied). Het streven hierbij is een visstand die van nature thuishoort in het betreffende watertype.

Waterschap Aa en Maas sluit in haar waterbeheersplannen concreet aan op dit provinciale beleid. In het Waterbeheerplan van de Aa is aanvullend aan enkele waterlopen de functie viswater toegekend. Dit in verband met het belang als regionale migratieroute (integrale herinrichting watersysteem).

Intermezzo: Streefbeelden voor beken, sloten en kanalen

Overgenomen uit: "Waterschap Aa en Maas, Visstandonderzoek 2006, Districten Beneden Aa en Boven Aa (+ Drongelens Kanaal).

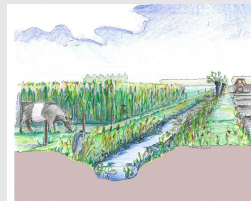
Er zijn op dit moment geen vastgestelde streefbeelden voor de visstand. Het Waterbeheersplan (WBP) spreekt over "een natuurlijke visstand". Voor de Kaderrichtlijn Water (KRW) worden in het Stroomgebiedbeheerplan in 2009 ecologische doelen voor alle KRW- waterlichamen vastgesteld. Om in de tussentijd de algemene doelstelling uit het WBP te operationaliseren zijn voor de verschillende watertypen (beken, sloten en kanalen) streefbeelden beschreven die overeen komen met het hiervoor genoemde begrip "natuurlijke visstand". Aan deze streefbeelden worden aan de hand van de vangstresultaten de toestand beoordeeld en maatregelen genomen.

Er zijn in 2003 en 2006 visbemonsteringen uitgevoerd. De voor de beoordeling opgestelde streefbeelden als bemonstering voor de eerste 'surveillance monitoring' die de KRW verplicht heeft gesteld. De KRW-maatlatten zijn zeer bruikbaar voor de evaluatie van de vissenstreefbeelden. Feitelijk zijn de onderstaande streefbeelden te zien als voorlopige inschattingen van MEP's en GEP's voor de wateren in het beheersgebied.

Het waterschap heeft nog geen streefbeelden en maatregelen ontwikkeld voor geïsoleerde wateren met de functie waternatuur (omvat onder meer vennen, wielen, plassen en oude meanders) en voor geïsoleerde plassen met zwemwaterfunctie. In deze nota zijn alleen de globale streefbeelden voor beken, sloten en kanalen opgenomen.

Streefbeeld Sloten

Kenmerkende soorten streefbeeld	
Bittervoorn	Ruisvoorn
Grote modderkruiper	Snoek
Kleine Modderkruiper	Zeelt
Kroeskarper	

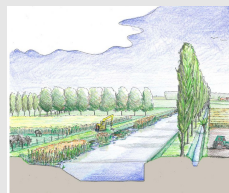

sloot (landbouw)

Sloten zijn gegraven om water af te voeren en liggen dan ook in landbouwgebieden. Het water is voedselrijk en helder. De planten en dieren in deze sloten zijn vooral gebaat bij extensief maai- en baggeronderhoud. Omdat dit watertype niet zo belangrijk is voor trekvissen, is het niet persé nodig barrières, zoals stuwjes, weg te halen. De soortensamenstelling in een individuele sloot hangt af van de hoeveelheid vegetatie, de grootte en de mate van isolatie. Soms is de aanwezigheid van vissoorten specifiek gebonden aan een bepaald habitat of levensstadium. De modderkruiper bijvoorbeeld, komt in sloten op modderige plekken voor. Soorten zoals baars, brasem en blankvoorn gebruiken de sloten alleen om te paaien en op te groeien. We treffen ze daarna als volwassen vissen alleen in grotere wateren aan. De jonge vissen blijven in de sloten om op te groeien.

Streefbeeld Weteringen/kleine kanalen

Kenmerkende soorten streefbeeld	
Baars	Paling
Bittervoorn	Ruisvoorn
Blankvoorn	Snoek
Kolblei	Zeelt

klein kanaal / wetering (landbouw)

Weteringen en kleine kanalen zijn aangelegd om water aan- en af te voeren. Het water is redelijk helder en varieert niet veel in peil. Door de afwisseling van plantenrijke zones en open water is er een zeer gevarieerde leefomgeving voor vissen. In de ondiepe, begroeide oeverzones treffen we de plantenminnende vissoorten aan; brasem en pos bevolken de open delen van het water. De overgang tussen sterk begroeid en onbegroeid water neemt een aanzienlijke deel van de oppervlak in. Hier treffen we de kenmerkende vissoorten snoek, blankvoorn, baars en kolblei aan. In de begroeide (oever)gedeelten komen plantenminnende soorten voor: de ruisvoorn, zeelt en bittervoorn. Als de paling het water kan bereiken, vindt die hier een goed habitat om op te groeien.

Streefbeeld beken

BEKEN – NATUUR midden/ benedenloop	BEKEN – LANDBOUW midden/benedenloop	BEKEN bovenloop	BEKEN droogval
Kenmerkende soorten streefbeeld	Kenmerkende soorten streefbeeld	Kenmerkende soorten streefbeeld	Kenmerkende soorten streefbeeld
Beekprik	Bermpje	Beekprik	geen vissen
Bermpje	Kopvoorn	Bermpje	
Kopvoorn	Riviergrondel	Rivierdonderpad	
Rivierdonderpad	Winde	Riviergrondel	
Riviergrondel			
Rivierprik			
Winde			

Midden/benedenloop

langzaam stromende middenloop (landbouw)

langzaam stromende middenloop (natuur)

Natuurlijke beek

Natuurlijke beken hebben volop de ruimte. In een beekdalzone van 50 tot 150 meter breed kronkelt de beek door natte bossen en overstromende beekdalvlakten. Vissen kunnen zich vrij verplaatsen. Dit omdat er maatregelen zijn getroffen om de barrièrewerking van bijvoorbeeld stuwen op te heffen. De bodem bestaat voor grote gedeelten uit zand. Daarnaast is er een mozaïekstructuur van andere bodemsoorten (detritus, slib, kiezel, grind). Er zijn stroomkommen, doorgroeide en overhangende oevers, dood hout en waterplanten aanwezig. Dit alles maakt dat er een zeer grote habitatdiversiteit is. De natuurlijke meanderingsprocessen, sedimentatie en erosie komen voor. De beek wordt stroomafwaarts geleidelijk aan breder. Het water is helder en zuurstofrijk. Kenmerkende beekvissoorten zijn: riviergrondel, bermpje, rivierdonderpad. In de grotere, (snel) stromende beken treffen we ook serpeling aan. De kopvoorn en winde maken gebruik van de beek voor hun paai. Beekprik en rivierprik zijn erg kritische soorten die heel specifieke habitatomstandigheden nodig hebben. Naast genoemde echte beekvissoorten kunnen in meer begroeide delen ook soorten als blankvoorn en snoek voorkomen.

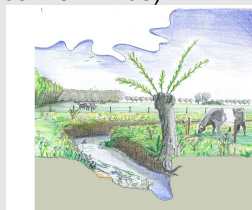
Beken in landbouwgebied

Een kenmerkend verschil met de natuurvariant is dat de ruimte voor meandering beperkter is: dit type slingert vooral. Daarnaast is de functie van watervoorziening en -afvoer belangrijk voor de landbouw. Door de aanwezige verstuwings- en peilbeheersing treden de natuurlijke meanderingsprocessen (sedimentatie en erosie) veel minder op. De stuwen zijn wel voorzien van vispassages. Net zoals in de natuurvariant bestaat de bodem vooral uit zand, maar de bodem kent minder diversiteit. De oevers zijn half open en begroeid en kunnen een tweefasenprofiel hebben.

Bij een goede waterkwaliteit en een slingerend, stromend karakter, biedt deze beek goede mogelijkheden voor karakteristieke vissoorten (bermpje, riviergrondel, kopvoorn en winde).

langzaam stromende bovenloop (natuur)

langzaam stromende bovenloop (landbouw)

Bovenloop (permanent)

De bovenlopen van beken zijn ondiep. Ze meanderen zwak door het landschap, binnen een beperkte strook van 25 meter in landbouwgebied tot 50 meter breed in natuurgebieden. In het asymmetrische profiel is een rijk gestructureerd mozaïek aan substraten te vinden. De beken hebben een zandbodem met organische structuren. Het water stroomt rustig, is helder en zuurstofrijk. In landbouwgebieden zijn nog stuwen aanwezig. Die zijn wel passeerbaar gemaakt voor vissen. Kenmerkende soorten zijn bermpje en riviergrondel, in natuurgebieden komen daar de rivierdonderpad en de zeer gevoelige beekprik bij.

Bovenloop (droogvallend en/of (zwak) zuur)

In deze bovenlopen komt van nature geen visgemeenschap voor. Soms treffen we er enkele exemplaren van de driedoornige stekelbaars aan, of in de zure bovenlopen Amerikaanse hondsvijzen. Bij droogvallende beken is het belangrijk dat de beken aflopend droogvallen, zodat er geen poeltjes achter blijven waarin vis langzaam aan zijn einde komt.